

сюжетів, широку колористичну палітру живопису, особливе місце художника у розвитку нових європейських тенденцій в українському та російському мистецтві.

Події Лютневої революції 1917 р. спонукали Івана Павловича до від'їзду з Петербурга. Весною цього ж року він прибув на Кубань, у Катеринодар, а пізніше – у Гарячий Ключ (курортне містечко, що знаходилося неподалік від Катеринодара). Місто Гарячий Ключ майстер зобразив у своїй живописній мініатюрі «Гарячий Ключ. Після паводку». Тут Похитонов передав і мотиви, які подобались йому в пейзажах України, – розмита дощем дорога, мокрі дерева і забори. Не має сумніву, що специфіка української природи, серед якої виріс, довгий час перебував і творив майстер, завжди прямо чи безпосередньо впливала на образний арсенал митця.

1919 р. Іван Павлович назавжди виїхав за кордон, до Бельгії, де продовжував працювати на ниві образотворчого мистецтва. Так, у Льежі пройшла виставка художніх робіт Похитонова (травень 1922 р.), на ній експонувалося близько 60 творів митця. Це були морські пейзажі, краєвиди Льежа, Брюсселя і Жабовщизни, картини побутового жанру на українську тематику, портрети і натюрморти. «Поэт природы и гармонии, украинский Мейссонье» [2, с. 44], – так охарактеризувала Похитонова французька і бельгійська мистецька критика.

12 грудня 1923 р. Іван Павлович помер у Брюсселі. За заповітом митця його поховали поблизу Льежа, поряд із матір'ю. Засвідчуючи глибоку повагу до майстра та виражаючи сум щодо його смерті, у Льежі (1925 р.) відбулася посмертна виставка Івана Похитонова; на ній було представлено більше 100 творів митця. Окрім цього, одна із вулиць Жюпіля (поблизу Льежа) названа ім'ям знаменитого художника. А в 1963 р. у Третьяковській галереї (м. Москва) була організована персональна виставка художника [3]. 2010 р. у

Третьяковській галереї експонувалася виставка робіт великого художника, присвячена 160-річчю з дня народження митця, а також відбувся ювілейний вечір. Іван Павлович часто говорив: «Не хочу определять художественную ценность своих картин, но ручаюсь, что она останется неизменной» [3, с. 12]. Дійсно, і в наші дні колекціонери, приватні зібрання, музеї світу дорожать його художніми творами. Наприклад, Брюссельський інститут історії мистецтв проводить складну і важливу роботу по створенню повного каталогу спадщини художника. А в листопаді 2013 р. на аукціоні Christie's у Лондоні мініатюрні пейзажі Івана Похитонова, як завжди, користувалися великим попитом. Кілька його живописних робіт було продано від 85 до 350 тисяч доларів [9].

1. *Витмёр Э.* Иван Павлович Похитонов / Эмиль Витмёр // Третьяковская галерея. Специальный выпуск «И. П. Похитонов. Чародей-художник». – Москва: Грани, 2012. – С. 28–53.
2. *Гребенюк В. А.* Иван Павлович Похитонов / В. А. Гребенюк. – Ленинград: Художник РСФСР, 1973. – 75 с., ил.
3. *Иван Павлович Похитонов.* Каталог выставки. – М.: Гос. Третьяковская галерея, 1963.
4. *Маркевич И.* Из воспоминаний / Игорь Маркевич // Третьяковская галерея. Специальный выпуск «И. П. Похитонов. Чародей-художник». – Москва: Грани, 2012. – С. 102–113.
5. *Переписка Матильды Похитоновой // Третьяковская галерея. Специальный выпуск «И. П. Похитонов. Чародей-художник». – Москва: Грани, 2012. – С. 88–101.*
6. *Петров В.* Иван Павлович Похитонов / Владимир Петров // Антикварное обозрение. – 2003. – № 2. – С. 4–10.
7. *Письма И. П. Похитонova П. М. Третьякову и И. С. Остроухову // Третьяковская галерея. Специальный выпуск «И. П. Похитонов. Чародей-художник». – Москва: Грани, 2012. – С. 54–74.*
8. *Савицька Л.* Український краєвид як мегатекст національного світобачення / Лариса Савицька // Образотворче мистецтво. – 2003. – № 3. – С. 5–10.
9. *Старт русских торгов в Лондоне [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://antikvar.ua/news/news/496-2013-11-26-13-30-48.html>.*

УДК [323.113(=161.2):37.011.3–057.87](438)“192/193”

Олена Гуменюк

Культурно-освітня діяльність українських студентів у Польщі в 1920–1939 рр. у контексті репрезентації здобутків української еміграції

У статті досліджується проблема культурної діяльності українських студентів в міжвоєнній Польщі. Звертається увага на важливу роль студентів у середовищі української еміграції. Культурно-освітня діяльність студентів розглядається на прикладі Української Студентської Громади в Варшаві – однієї з найбільших організацій української міжвоєнної еміграції в Європі.

Ключові слова: українські студенти, еміграція, культурна діяльність, організація, Польща.

The problem of cultural activity of Ukrainian students in the interwar Poland is analyzed in the article. The author pointed out the great role of students among the Ukrainian emigration. Student's cultural and educational activity is investigated in the article on the example of the Ukrainian Student's Society in Warsaw – one of the biggest organizations of the Ukrainian interwar emigration in Europe.

Keywords: Ukrainian students, emigration, cultural activity, organization, Poland.

Основним джерельним матеріалом, який було використано при написанні статті, є документи Центрального державного архіву вищих органів влади та управління, а зокрема, фонд 3571 – «Українська Студентська Громада в Варшаві» та матеріали фонду 15 Центрального державного архіву зарубіжної україніки, а також статті про Українську Студентську Громаду в українській міжвоєнній емігрантській пресі. В історіографії студентство розглядалось у контексті діяльності всієї української міжвоєнної еміграції. Короткий огляд заснування і діяльності українських студентських організацій в міжвоєнній Європі здійснив С. Наріжний. У сучасній польській історіографії про студентів як вагомий чинник української міжвоєнної еміграції в Польщі писав Е. Вішка [16].

У міжвоєнний період студенти становили значну частину української еміграції в Польщі. Серед джерел формування українського студентства в еміграції можна виділити як власне, академічну молодь, так і колишніх військових Армії Української Народної Республіки (УНР), що були інтерновані в польських таборах починаючи з осені 1920 р. У середовищі українських військових, інтернованих у таборах, були закладені початкові етапи культурно-освітньої діяльності української студентської еміграції. Саме в таборах були утворені освітні товариства для підняття загального рівня знань серед військових. Внаслідок успішної діяльності таких товариств, шкіл, освітніх курсів та Українського Народного Університету, який був заснований в червні 1921 р. у таборі

в Ланцуті [14, с. 120], більшість колишніх військових отримали можливість вступити до вищих навчальних закладів Польщі та інших європейських країн.

Люди, в більшості своїй, загартовані в складних умовах боротьби за національно-політичне визволення українських земель творили новий тип міжвоєнних українських студентів-емігрантів. Крім здобуття вищої освіти, студенти ставили собі за мету і боротьбу за створення власної незалежної держави. Перед українськими студентами-емігрантами в Польщі стояли досить чіткі завдання, а саме: а) закінчити власну освіту; б) увійти безпосередньо в коло європейської культури та науки; в) всесторонньо ознайомитись та зрозуміти життя європейських народів [9, арк. 36].

Культурно-освітня робота залишалась основним видом їхньої діяльності, а також велике значення мало представлення здобутків української культури в європейському середовищі. Студенти були свідомі свого місця в житті нації та у справі боротьби за відновлення держави. Велике значення мала пропаганда української культури в середовищі іноземної громадськості, і взагалі, українські студенти своєю культурно-освітньою діяльністю мали заявити про себе як про гідних представників європейської спільноти.

У міжвоєнний період українські студенти-емігранти проводили активну культурно-освітню діяльність, яка зосереджувалась в їхніх організаціях. Українські студенти утворили велику кількість організацій в Польщі. Були серед них загально-студентські громади, фахові та ідеологічні організації, спортивні товариства, корпорації, мистецькі, кооперативні тощо. Організації українських студентів діяли як при вищих навчальних закладах, так і поза ними. Культурно-освітня діяльність українських студентських організацій полягала в проведенні їх зборів, де відбувалися виступи членів товариств, зачитувались і обговорювались реферати, присвячені питанням історії, економіки, культури України. Важливе місце посідало влаштування святкових вечорів чи інших подібних заходів, присвячених пам'ятним датам в історії України. Досить часто на такі заходи запрошувались представники іноземних країн, оскільки важливе значення мало інформування іноземної громадськості про українські справи та налагодження зв'язків із європейцями. Було також організовано видання різноманітних друкованих органів української студентської еміграції.

У міжвоєнний період Варшава стала важливим осередком українства, де скупчилась значна частина української студентської молоді і причин для цього було декілька: а) труднощі у здобутті українцями дозволу на проживання і навчання в Галичині; б) прагнення виїхати до Варшави, як до перехідного, тимчасового місця перебування, з якого найлегше дістатись за кордон; в) існування у Варшаві інституцій, які могли надати матеріальну допомогу; г) для студентів-теологів з українських земель привабливою була можливість навчатись на факультеті православної теології у Варшаві [13, арк. 7].

Саме у Варшаві була заснована і діяла одна з найбільших організацій – Українська Студентська Громада (УСГ). Коли в жовтні 1922 р. у Польщі відбувся V з'їзд українських студентів-емігрантів, то на ньому управі Української Студентської Громаді в Варшаві були офіційно передані функції головної крайової організації. По суті, всі українські студентські організації в Польщі входили до складу Союзу Українських Студентів Емігрантів у Польщі, а Українська Студентська Громада в Варшаві стала головною організацією Союзу. В лютому 1923 р. Союз Українських Студентів Емігрантів

нараховував 200 чол. у складі шести українських студентських товариств (два у Варшаві, одне в Кракові і по одній студентській громаді в таборах для інтернованих в Каліші, Щипіорні і Стрількові). Управа Союзу дбала про матеріальну допомогу студентам, про переїзд їх з провінції на навчання до Варшави, Чехословаччини, Бельгії, Франції і Великобританії [7, с. 97]. Із статуту Союзу Українських Студентів Емігрантів у Польщі видно, що метою діяльності організації був розвиток серед українських студентів-емігрантів у Польщі науково-академічного та колегіального життя на основі дисципліни корпоративної та європейських традицій. Важливе значення мало надання членам товариства допомоги матеріальної та моральної [10, арк. 20]. Засобами діяльності Союзу були: а) влаштування курсів, лекцій, виступів з рефератами, різнопланових дискусійних зібрань і мітингів академічного та національно-культурного характеру; б) організація вечірок літературно-артистичних, колективних виїздів тощо; в) організація і проведення спортивних змагань членів товариства; г) підтримання стосунків з іноземними академічними студентськими організаціями, але передовсім з польськими, так само як і з представниками влади, урядовими і національними інституціями тощо [10, арк. 21].

Українська Студентська Громада у Варшаві, головна організація Союзу Українських Студентів Емігрантів у Польщі, заснована 15 березня 1921 р. У серпні 1921 р. УСГ вже налічувала 83 особи. Кількість членів Громади з кожним семестром збільшувалась, досягнувши свого максимуму влітку 1922 р. [8, арк. 22]. На червень 1922 р. Громада нараховувала 148 членів. У перший період свого існування, який умовно тривав до 1926 р. Громада не проявляла активної діяльності в культурно-освітньому напрямі, а її члени були більше зосереджені на пошуках коштів для існування організації. Крім того, в перших роках після організації Громади, багато її представників роз'їхались на навчання до інших європейських країн. Взагалі, академічний рік 1922/1923 був тим періодом у житті Української Студентської Громади в Варшаві, коли вона перетворювалася на «етапний пункт», через який масово проходило студентство по дорозі з таборів на захід. На 1924 р. Громада об'єднувала в собі академічну молодь, яка вирішила здобувати вищу освіту в Польщі. На той час кількість українських студентів у Варшаві становила 80 чоловік [8, арк. 22]. У 1926 р. організація значно поповнилась українськими студентами, вихідцями з Західної України, які приїхали на навчання до Варшави. Отже, на 1926 р. кількість членів Громади становила 110 чоловік. На збільшення членів Громади вплинуло й те, що після 6 років нелегального існування, вдалося затвердити її статут [3, с. 38]. У статуті Громади зазначалось, що метою організації є розвиток та взаємна духовна й матеріальна допомога членів товариського життя.

Засоби діяльності: а) влаштовує курси, лекції, виступи з рефератами, дискусійні зібрання та мітинги з різних аспектів академічного та національного характеру; б) веде бібліотеку та читальню; в) видає книжки, лекційні рукописи, журнали, газети тощо; г) влаштовує вечори української пісні, драматичні вистави і т. д.; д) організовує літературно-художні та танцювальні вечірки, екскурсії; е) влаштовує товариські змагання такі як біг, боротьба, фехтування тощо; є) забезпечує діяльність інформаційного бюро для надання членам Громади інформації академічного характеру, як рівно ж для підтримання зв'язку з іншими студентськими організаціями та різними державними і громадськими інституціями [11, арк. 163].

Культурно-освітня діяльність відіграла важливу роль у житті Громади. Ще в протоколі засідань організації за 1921 р. було відзначено, що культурно-освітня робота дуже важлива для майбутньої національно-культурної праці державного будівництва, тому при Громаді заснована Художня комісія. В першій половині 1920-х років культурно-освітня діяльність в Українській Студентській Громаді в Варшаві проводилась не на високому рівні. Для того, щоб покращити ситуацію в цій сфері на зборах членів Громади в 1923 р. були прийняті наступні постанови: а) доручити Управі Громади скласти мінімальну програму по українознавству і встановити певний термін, протягом якого кожний член Громади мусить ознайомитись з зазначеними в програмі предметами. Ті з членів, які цього в означений термін не виконують, можуть бути встановленим шляхом переведені в категорію членів-співробітників...; г) Управі Громади вжити заходів для використання членами організації викладів по українознавству, які мають відбутися у Варшаві в тому разі, коли це не буде йти всупереч з ідеологією українського суспільства [11, арк. 27]. Та не дивлячись на всі труднощі, культурно-освітня роботи все ж проводилась членами Громади.

На Загальних Зборах УСГ у Варшаві 9 березня 1924 р. було прийнято важливу постанову, в якій говорилось, що в ієрархії цілей організації допомога матеріальна уступила першість культурно-освітній діяльності. Досить швидко прижилась традиція влаштування суботніх зустрічей, на яких зачитувались реферати наукової та суспільної тематики. Референтами були як студенти, так і гості Громади. Так, в 1926/1927 академічному році гостями на суботніх зустрічах були: почесний президент і протектор Громади проф. Іван Огієнко, проф. В'ячеслав Заїкін, Павло Зайців, Дмитро Донцов та ін. У наступному році було ініційовано серію виступів з рефератами студентів інших національностей під час проведення суботніх зібрань Громади [16, с. 208].

При Українській Студентській Громаді в Варшаві були засновані і діяли численні гуртки: медиків, правничий, математичний, природників, агрономів, лісників, артистично-малювальський, економістів, гурток українок-студенток, хор, драматичний гурток тощо. Часто влаштовувались вечори, присвячені різним пам'ятним датам в історії України та з нагоди свят (Щедрий Вечір, Андріївські вечорниці, відзначення річниць існування Громади тощо), на які запрошували гостей. В ролі гостей, в основному, виступали польські, німецькі, білоруські студенти [2, с. 26].

Відділ зовнішніх відносин при Українській Студентській Громаді в Варшаві займався налагодженням зв'язків з варшавськими студентськими іноземними організаціями, зокрема, білоруською, німецькою і болгарською, для яких було влаштовано чайні вечори – де зачитувались поезії Шевченка, Франка та ін., співали українських пісень. Метою подібних вечорів було зближення з іноземною спільнотою та інформування її про українську студентську еміграцію, культуру та історію [12, арк. 138]. Зокрема, на одному з культурно-освітніх вечорів у січні 1930 р., на який було запрошено представників білоруського студентства, для гостей зачитувався реферат «Шевченко – як провідник національної думки» [4, арк. 4]. Саме з болгарськими і білоруськими студентами вдалось встановити найкращі відносини. Студенти УСГ у Варшаві підтримували тісні взаємовідносини з представниками української студентської корпорації «Чорноморе» в Данцигу (сучасний Гданськ), з Українською Студентською Громадою в Познані, з Німецьким Студентським Союзом у Варшаві тощо [2, с. 26].

Ще однією традицією, яку започаткувала Українська Студентська Громада в Варшаві, був репрезентаційний концерт-бал, що мав національний характер і відіграв важливу роль в справі інтеграції українських студентів у середовищі європейської спільноти. Протягом міжвоєнного періоду українське громадянство раз на рік (переважно в лютому) збиралось у великій залі, де відбувався репрезентаційний концерт-бал Української Студентської Громади в Варшаві для того, «щоб забувши про турботи сірого щоденного життя, відпочити душею, а також засвідчити, що й нам не чужі звичаї і традиції культурного світу» [5, арк. 186]. На подібному заході була присутня не тільки українська громадськість, а й також емігранти інших національностей та представники польського народу, між іншим, очільники університетів, Міністерства Освіти, різних академічних організацій. У 1925 р. такий концерт-бал відбувся 19 лютого в залі Товариства Національних Урядовців. На ньому виступив студентський хор та український симфонічний оркестр Леоніда Русаневича. Серед присутніх були члени Українського Парламентського Представництва в сеймі з С. Козицьким на чолі, А. Лівіцький, М. Ковальський, ген. В. Сальський, президент Грузинського Комітету князь Казбек. У лютому 1927 р. в концерті, що був організований у тому ж залі, взяли участь артисти Варшавської опери: Чапська, Вермінська, Дигас і Врага. Доходи з концертів йшли на потреби Громади [16, с. 209–210].

У березні кожного року проходили урочисті зібрання членів організації з нагоди річниця утворення Громади. Був то час підбиття підсумків за рік і проведення урочистих вечорів. На зібрання запрошувались представники Українського Центрального Комітету в Польщі, а також варшавських студентських організацій. У програмі урочистих вечорів чільне місце посідали виступи студентського хору. В 1926 р. з нагоди п'ятиріччя існування УСГ у Варшаві були організовані урочистості та вечір з танцями. Запрошено представників польських академічних товариств, а також студентів білоруських, російських, болгарських та ін. В червні, з нагоди закінчення академічного року, проводились весняні вечорниці. Також українські студенти у Варшаві долучались до святкування різних урочистих дат у колі інших народів [15, с. 82].

Від самого початку існування Українська Студентська Громада у Варшаві почала створювати власну бібліотеку. До 1925 р. вона не отримувала жодних дотацій, студенти своїми силами збирали її фонди, а також користувались дарами інших осіб. Для ужитку читачів було зібрано і пронумеровано ряд часописів та газет: «Діло», «Новий час», «Українська нива», «Народ», «Літературно-науковий вісник», «Студентський вісник», «Тризуб», «Наша бесіда», «Духовний сіяч» [16, с. 210–211]. УСГ у Варшаві переймалась також справою видання власного друкованого органу. В липні 1921 р. у Варшаві вийшов перший і єдиний номер «Студентського вісника». Протягом 1924–1925 рр. виходив неперіодичний часопис Громади «На чужині» [8, арк. 22]. А протягом 1927–1928 рр. виходив друкований орган Громади «Студентський Голос» під редакцією Я. Чеховича [1, с. 115].

Представники Української Студентської Громади в Варшаві долучились до організації вищих курсів українознавства при Варшавському університеті. Головним ініціатором проведення курсів виступив Український Центральний Комітет. Лекції на вищих курсах українознавства розпочались 12 квітня 1923 р. і передбачалось, що їхніми слухачами будуть не тільки студенти, але й представники

всієї української еміграції. Лекції тематично охоплювали досить широкий спектр проблем: історія України та історичні підстави української державної самостійності, економічні умови існування незалежної України, історія національного суспільного руху тощо. Взяти участь у роботі вищих курсів українознавства погодились відомі громадські і наукові діячі: І. Огієнко, Д. Дорошенко, О. Лотоцький, В. Прокопович та інші [6, арк. 42]. Хоча робота вищих курсів українознавства продовжувалась недовго та все ж вони мали велике значення для представлення здобутків української культури та науки.

Протягом 1930-х років діяльність Української Студентської Громади у Варшаві пішла на спад. Інформація про Громаду упродовж 1930-х років є досить скупою. Є дані за 1936 р., що Громада організувала академічний вечір, присвячений 75-ій річниці смерті Т. Шевченка. Промову виголосив Д. Донцов, співав Український Національний Хор ім. М. Лисенка. Також у грудні 1936 р. було вперше проведено Громадою «Вечір стрілецької пісні». Промову на тему стрілецьких пісень виголосив, запрошений зі Львова ред. Б. Кравців, співав хор під керівництвом студента Івана Ткачука. В січні 1937 р. був влаштований скромний академічний вечір в пам'ять студентів, полеглих під Крутами. А в січні 1939 р. стараннями студентів була відправлена панахида за загиблими під Крутами [16, с. 215]. Українська Студентська Громада в Варшаві перестала існувати, як і більшість організацій із початком війни в вересні 1939 р.

Українські студенти в Польщі проводили активну культурно-освітню діяльність. У міжвоєнний період майже всі українські студенти, що здобували вищу освіту в європейських країнах, входили до складу організацій і брали участь в їх діяльності. З усієї маси організацій, які заснували українські студенти, більшість мали культурно-освітній характер. Українські студенти не обмежувались виключно роботою у власних організаціях, вони брали участь у культурних заходах всієї української міжвоєнної еміграції.

Зазвичай щотижня проводились збори українських студентських організацій, де обговорювались не тільки поточні справи, а й зачитувались реферати різної національно-суспільної тематики. Влаштовувались урочисті зібрання організацій, присвячені пам'ятним датам в історії України, відзначались українські народні свята тощо, на такі заходи були запрошені представники іноземної громадськості. Також українці були частими гостями на святах і урочистостях, влаштованих поляками чи іншими емігрантськими студентськими організаціями.

У міжвоєнний період майже при кожній студентській організації були утворені і діяли драматичні гуртки, товариства плекання українського співу і танців, хорові колективи. Їхні концерти та вистави викликали велике зацікавлення іноземної громадськості. Досить часто українські музичні та інші мистецькі гуртки влаштовували спільні культурні акції з представниками іноземних товариств. Ще одним виявом культурно-освітньої діяльності студентів було влаштування курсів або лекцій з українознавства. Найчастіше такі заходи проводились українськими студентами в університетах, де вони навчались, для ознайомлення місцевої громади з українським питанням.

1. Вішка Е. Преса української еміграції в Польщі (1920–1939 рр.) / Е. Вішка. – Львів, 2002. 2. З життя українського студентства // Студентський вісник. – Прага, 1926. – Ч. 2. – С. 25–28. 3. Звіт з діяльності Української Студентської Громади у Варшаві за академічний рік 1926–1927 // Студентський вісник. – Прага, 1927. – Ч. 10–12. – С. 38–39. 4. Книга протоколів засідань Управи Української Студентської Громади в Варшаві // Центральний державний архів вищих органів влади і управління (далі – ЦДАВО України). – Ф. 3571, оп. 1, спр. 63. 5. Листування з Комітетом допомоги українському студентству, з Управою Центрального Союзу Українського Студентства тощо // ЦДАВО України. – Ф. 3571, оп. 1, спр. 40. 6. Матеріали про роботу культурно-суспільного відділу: розклад лекцій, відомості про роботу бібліотеки та комісії по влаштуванню свят та ін. // ЦДАВО України. – Ф. 3571, оп. 1, спр. 21. 7. Наріжний С. Українська еміграція: культурна праця української еміграції між двома світовими війнами / С. Наріжний. – Прага, 1942. – Ч. 1. 8. «Наш світ» – ілюстрований літературний і популярно-науковий тижневик, Варшава, ч. 1–4, квітень 1924 р.; ч. 7–18, травень, червень, листопад, грудень 1924 р. // Центральний державний архів зарубіжної україніки (далі – ЦДАЗУ). – Ф. 15, оп. 1, спр. 73. 9. Постанови з'їзду представників українських студентських громад в Польщі. Інформаційні обіжники і меморандуми // ЦДАВО України. – Ф. 3570, оп. 1, спр. 22. 10. Протоколи загальних зборів, акти передачі справ та статут Громади // ЦДАВО України. – Ф. 3571, оп. 1, спр. 3. 11. Протоколи загальних зборів та засідань Громади та матеріали до них // ЦДАВО України. – Ф. 3571, оп. 1, спр. 28. 12. Протоколи загальних зборів Громади та списки членів Громади // ЦДАВО України. – Ф. 3571, оп. 1, спр. 37. 13. «Студентський голос» – орган української громади. Варшава, ч. 3–6, квітень – вересень 1928 р. (1928 р.) // ЦДАЗУ. – Ф. 15, оп. 1, спр. 77. 14. Karpus Z. Jeńcy i internowani rosyjscy i ukraińscy w Polsce w latach 1918–1924 / Z. Karpus. – Toruń, 1991. 15. Szagała R., Wiszka E. Ukraińcy w Warszawie / R. Szagała, E. Wiszka. – Toruń; Warszawa, 2010. 16. Wiszka E. Emigracja ukraińska w Polsce 1920–1939 / E. Wiszka. – Toruń, 2004.

УДК 821.161.2:82.09. "18/19"

Людмила Дем'яненко

Національні та європейські джерела художньої образності української прози кінця XIX – початку XX ст.

У статті розглядається взаємодія різних видів мистецтв в українській прозі в широкому контексті художнього розвитку на межі XIX–XX ст.

Ключові слова: синтез, взаємодія мистецтв, архітектура, образність, простір, поліфонічність, техніка живопису, композиція.

The article deals with the interaction of different types of arts in Ukrainian prose in the context of the artistic development on the verge of 20–21 centuries.

Key words: synthesis, interaction of arts, architecture, imagery, space, polyphonic, symphonic, painting technique, composition.

Європейське мистецтво кінця XIX – початку XX ст. переживало значні трансформаційні процеси, зумовлені фундаментальними світоглядними зрушеннями, які назріли

до того часу, та визначалось багатством основних засобів традиційного художнього вираження. У середині XIX століття Ріхард Вагнер у книзі «Опера і драма» – одному